

gressive og kompensatoriske elementer, men også de ubevidste, kritiske potentialer".

Det er der også mange medieforskere der mener. Forfatterne nævner her Bent Fausing, men også Asger Liebst har med sin "Reklamedrøm" hævdet denne teori. Det er efter min mening en af Dallas-bogens stærke pointer, at den argumenterer grundigt for, hvorfor modalteorien må opfattes mere nuanceret. Forfatterne siger at man må tage "afstand fra kompensationsproblematikken, fordi det ikke er kompensationsproblematikken der er bevidsthedsindustriens primære interesse, - det er selve etableringen af programreceptionen og dermed salget af fantasiværdier". Og for det andet er fascination ikke ensbetydende med fuldstændig manipulation, "opmærksomheden er fixeret, men ved et vågent jeg".

Desværre uden at komme nærmere ind på det, bemærkes det også, at der er forskellige social-strukturelle betingelser for, hvornår man er parat til at lade sig påvirke. Men den gennemgående oplevelsesform siges at være en ambivalens mellem kedsomhed og fascination - og med harmonisøgning som det centrale behov. Denne holdning lægger således også afstand til bevidsthedsindustrien som en kapitalistisk legitimeringsfabrik.

Andet kapitel gør i bred forstand rede for Dallas' univers. Der er to forskellige handlerum: Socialsfæreuniverset (som er det mandlige råderum) og intimsfæreuniverset (det kvindelige). Disse to universer samles i et socialt netværk, som er præget af usamtidighed. I begge universer kører der hele tiden et spil mellem positivering og dementi. I det intime univers modstilles idylliseringen og sentimentaliseringen af kærlighed og troskab med det seksuelle begær og utroskaben. I socialsfæreuniverset modstilles monopolkapitalen og kapitalen med det agrare univers, hvor kapitalismen i denne sammenhæng virker direkte destruktiv, både i forhold til naturen og i forhold til de menneskelige relationer som sådan.

Denne "dobbeltsatsning"/og modsætningerne gennem hele serien, påpeger forfatterne, "tilbyder primære receptionstilgange til meget store grupper i både alders- og kønsmæssig henseende. For disse bevidsthedsudtryk afspejler aktuelle ambivalenser i hverdagslivet."

På den måde siges serien at blotlægge "modernitetens opløsning af både den borgerlige ideologi, hverdagens moral og dybeste intimitet". Og det er faktisk ikke så lidt!!!

Konstruktionselementerne i Dallas vises at være opbygget på samme måde som andre elementer, men som en "uadskillelig helhed af såvel indholdsmæssige skematikker som statiske, formmæssige og teknificerede tvangsmæssige". Dynamikbegrebet gøres centralt, for at forklare et element som både støtter den sjældne seers receptionsform, og vaneseerens fascination og fortsatte receptionslyst.

Til fordel for dynamikken underordnes ligeledes enhver form for narrativitet.

Hvad forstås så ved dynamik?: bredt set er det føljetonformen, og opgivelsen af de definitive handlingsafviklinger. De enkelte afsnit danner groft sagt skellet for en æstetisk og dynamiseret stemnings- og pirringsmæssig oplevelse og det sker ved det der kaldes "momentane sindsoprivninger", "pirrende kontraster", "smådramaer" samt ved den klippetekniske dynamisering.

Kapitel 4 bygger på Prokops signaludtryk defineret som "entydigt fastlagte og funktionaliserede symboler, der på den mest effektive måde hensætter recipienten i den ønskede stemningstilstand". Signalerne er både "sande" i den forstand at de fremstiller gennemsnitslige betydninger og stemninger, men også "falske" fordi de giver et entydigt og unuanceret omverdensbillede. Signalerne repræsenterer de førnævnte modale fantasiværdier. Som eksempel nævnes i kapitlet dyna-

mikken som en speciel form for signal-mæssighed- og forfatterne påpeger, at signalbegrebet åbner op for "en forståelse for baggrunden for det specifikke symbiotiske forhold mellem indhold og form i de industrielt prægede kulturprodukter. F.eks. "demonterer den indholdsrige og komplekse modsætninger i opstykkelede dele, hvor man lader den mest effektive følelsesmæssige stemning dominere."

Til sidst i kapitlet vises, ved at se på den billedlige opbygning i forbindelse med dialoger og familiescener, at "signalmæssighedens ritualiserede tvang også ligger i de forskellige elementers kombination" og at billederne ofte bliver selvstændige betydningsbærende elementer.

PK og TAR konkluderer ved sammenligning med reklamer, at der begge steder finder en æstetisering sted - men at serien jo ikke favoriserer bestemte varer, men snarere "opbygger en hel livsstil som resonansbund for de indlagte reklamer".

I 5. kapitel stilles så igen spørgsmålet om, hvorfor alle de beskrevne brud, æstetikken i den tekniske sammenhæng og den stadige trussel er så fascinerende for så stort et publikum. Budet er, at den gordiske knudes midtpunkt er fastholdelsen af storfamilien. Forfatterne siger: "der sker en dobbeltbinding af recipientens fantasi, som borger for både den sandsynlige, hverdagslige ambivalens og den usandsynlige drøm".

Konkret mener forfatterne, at det er "mix'et" af de forskellige fantasiværddier og intrigespillet's seksuelle og aggressive toner der har givet Dallas sin publikumssucces. Og den omtalte modernitet og de narcissistiske fantasiværddier (bl.a. repræsenteret ved JR) er effektive elementer som danner seriens konflikt-dynamik. Men PK og TAR's slutreplik på kapitlet om, at det eneste man kan kritisere serien for, er "den konstruktion der så direkte udspringer af de produktionsinteresser bag serien og dens konsek-

venser for publikums oplevelsesmåde" - den forstår jeg ikke. For er den kritik ikke gennemgribende for hele det produkt der hedder Dallas? Den videre diskussion må så blive, om man kan kritisere en vare for at være en vare.

Dallas-bogen slutter med at opsummere, at forfatterne ikke mener der for seerne bliver tale om identifikation eller regressiv indlevelse. "Der er snarest tale om en utilitaristisk oplevelse, hvor man tager imod det aktuelt mest fascinerende uden at bakse med inderliggørelsen af bestemte normer og driftskomponenter". Vi tygger altså på det af produktet Dallas, vi kan bruge, og spytter resten ud. Men analysen af Dallas sætter igang med at videretænke "skabelon og struktur" i de nye amerikanske produkter, og det er vel det bedste en analyse kan gøre.

TEACHING ABOUT TELEVISION

Len Masterman.

The Macmillian Press LTD, 1980
240 s., ca. kr. 149,50.

Anmeldt af Claus Westh, fagkonsulent i dansk i Direktoratet for gymnasieskolerne og hf.

I alle europæiske lande sidder der pædagoger der har forstået massekommunikationsundervisningens værdi og nødvendighed. Blandt dem er der enighed om at undervisningen bør starte tidligt i skoleforløbet og gives til alle elever.

En af de mest engagerede i at nå dette mål er Len Masterman fra universitetet i Nottingham. I hele den engelsktalende verden er han en meget brugt foredragsholder og kursuslærer, og også i Danmark kendes han, bl.a. for sin optræden på engelsklærer-kurser.

Len Mastermans berømmelse er velbe- grundet: Han er fagligt dygtig, umå- delig engageret og gennemsyret pæda- gogisk. Dertil kommer at han er tyde- ligt fascineret af det emne han ar- bejder med: de elektroniske medier. Dette viser sig altsammen i hans bog fra 1980: "Teaching about Television".

Bogen er bygget op omkring hans egen praksis som lærer på secondary-trin- net, og en god del af dens indhold er beskrivelse af hvordan han selv har grebet undervisningen an. Den er hen- vendt til undervisere og burde kunne indgå i undervisningen på universite- ter og seminarier, også her i landet.

Initialmodstand

Ingen steder i Europa er massekommu- nikationsundervisningen endnu slået igennem som de omtalte pædagoger øns- ker sig. Danmark er vel et af de lan- de hvor målet er nærmest ved at blive nået, og her er dog ikke noget at rå- be hurra for. Hvorfor forholder det sig nu sådan? Ja, i Mastermans nøg- terne og inspirerende bog regnes og- så realistisk med den modstand som tv-undervisningen støder på. Hos kol- legaer, rektorer og forældre drejer det sig om skepsis over for at lukke det underlødige ind. De moderne medi- er er for dem per definition underlø- dige. Det er heller ikke alle elever der er interesserede. Hos dem drejer det sig bl.a. om manglende bevidst- hed om mediernes påvirkningsmulighe- der. De opfatter i høj grad medierne som sandhedsvidner, ikke mindst bil- ledmedierne forholder de sig troskyl- digt til. "De har jo set det med de- res egne øjne", "Billeder lyver ikke" er holdninger som man løber ind i dér.

Masterman regner sådanne forhindrin- ger ind i sin pædagogik. Hvordan han overvinder modstanden i voksenverden- nen skriver han ikke så meget om, men man får fornemmelsen af at det sker ved hjælp af entusiasme og ener- gi. Modstanden hos nogle af eleverne overvindes ved hjælp af pædagogisk tilrettelæggelse. Masterman anbefal- ler i høj grad at bygge på elevernes interesse for aktuelle mediebegiven-

heder. Mange drenge som ellers er svære at råbe op, fanges ind når em- net er fodbold. Melodigrandprixer o.lign. er også en god indfaldsvin- kel. Et vigtigt middel til at vække elevernes opmærksomhed er en lang række perceptionsøvelser, der er eg- nede til at vise at "det sete afhæn- ger af øjnene der ser".

Teleliteracy - grundlæggende arbejde.

Masterman arbejder henimod at skabe en "teleliteracy". Vi har vist ikke noget godt dansk begreb for det, men det er det modsatte af "tv-analfabe- tisme". Eleverne skal lære at "læse og skrive tv" eller bedre "at forstå og bruge".

I det forberedende arbejde hertil ind- går et grundigt arbejde med non-ver- bal kommunikation. Masterman gennem- går en række øvelser der egner sig til arbejdet i klasseværelset og som kan sættes i direkte forbindelse med tv-mediet. Det drejer sig om størrel- ser som øjenkontakt og ansigtsudtryk, berøring og kropskontakt, bevægelses- mønstre, det personlige og sociale rum, fysisk fremtræde, objektanalyse og ikke mindst arbejde med fotografi- er, hvor mange af de foregående mo- menter kan bearbejdes.

I flere tilfælde refererer Masterman direkte til kendte tv-udsendelser, hvor fænomenerne kan iagttages. En af hans ideer til skærpelse af op- mærksomheden over for den non-verba- le kommunikation er simpelthen at af- spille en video, hvor lyden er skru- et væk. Lad fx. eleverne selv regne plottet ud i en kriminalfilm efter at have set den uden lyd!

Det er inspirerende at læse om dette forberedende arbejde, og som lærer har man nemt ved at se værdien i det, og man får selv lyst til at arbejde med det. I det danske gymnasium må man imidlertid nok se i øjnene at de fleste vil forsøge at springe denne fase over pga. manglende tid. Det er en skam, for der er al mulig grund til at arbejde med sådanne helt basa- le "læseøvelser", også i gymnasiet.

Konkrete analyser

Efter det forberedende arbejde går Masterman igang med analyser af konkrete tv-udsendelser. Han arbejder mest med tilbagevendende tv-udsendelser, hvori der indgår et indarbejdet mønster. Det drejer sig fx om popmusik-udsendelser, udsendelser om havebrug, nyheds- og aktualitetsudsendelser og et helt kapitel bliver brugt på tv-fodbold.

Analyserne drejer sig om ikonografi, fortællestruktur, iscenesættelse, genrekarakteristik og formidling. Metoden kan være at sætte to udsendelsestyper op over for hinanden, fx pop-udsendelser for havebrug. Det samme ville man kunne gøre i Danmark. Et Jørgen Myliusshow over for Søren Ryge Petersen ville være meget egnet til at lære eleverne ikonografisk analyse. Mastermans fremgangsmåde er den induktive. Han lader klassens kollektive øje hvile på udsendelserne og opdager til sin glade overraskelse at undervisningen begynder at gå af sig selv, og at både læreren og eleverne får skærpet deres årvågenhed og bevidsthed over for hvad de ser. Vi er fjernt fra den bedrevidende lærer, for hvem der kun er ét rigtigt resultat og én sand bevidsthed.

Lærerens grundmateriale

Naturligvis kan læreren ikke gå uforberedt ind til medieundervisningen, selv om han i vid udstrækning benytter den induktive metode. Et karakteristisk træk ved Len Mastermans pædagogik er hans samling af grundmaterialer. Til perceptionsøvelserne har han en samling af fotos der er egnede til at vise at billeder kan gives lige så mange forskellige indhold som de har iagttagere.

En af de overbevisende ideer i bogen er analyse af titelsekvenser. Mange titelsekvenser giver et kompakt billede af den udsendelse, der følger efter, og ikke mindst af udsendelsens selvforståelse og tilstræbte

myte, samtidig er de næsten rent visuelle. Masterman lader eleverne se fx otte titelsekvenser som han har indspillet på et videobånd, og gennem et induktivt arbejde med sekvenserne vil eleverne få lært en hel del om tv-analyse. Ideen med at have et sådant bånd er god og jo egentlig ikke særlig besværlig at udføre i praksis. Og har man én gang udarbejdet båndet vil det jo kunne bruges igen og igen. Den samme idé bruges når eleverne skal introduceres til genrebegrebet. Her foreslår Masterman at læreren laver et bånd med 15-20 sekunders uddrag af forskellige tv-udsendelser. Når de bliver spillet igennem to-tre gange for eleverne vil de selv være i stand til at konstruere en oversigt over de vigtigste tv-genrer, og det vil være sket på baggrund af en ikonografisk bevidsthed.

I farten får Masterman givet en karakteristik af engelske udsendelsesintroduktioner i forhold til amerikanske og kommer her ind på reklameindslagernes betydning for introduktionerne af de andre udsendelser. Et perspektiv der også kan blive aktuelt i Danmark. Allerede nu kan man måske mærke den øgede kommercialisering i DR's introduktioner til egne udsendelser.

Nyheds- og aktualitetsudsendelser

Gennem det hidtil beskrevne arbejde er der opbygget nogle grundlæggende færdigheder i "tv-læsning". Nu kommer turen til de egentlige analyser, og her er nyheds- og aktualitetsudsendelserne et vigtigt emne at tage fat på.

Et pædagogisk grundproblem er her at trods det at næsten hele befolkningen ser nyhedsudsendelserne på tv, forekommer det ikke altid eleverne nødvendigt at arbejde med dem. De synes at den slags udsendelser er kedelige, og samtidig har de en naiv forestilling om disse udsendelsestypers neutralitet og objektivitet, bl.a. fordi de er bygget op på billeder, hvor

man jo med egne øjne kan se hvad der foregår i verden. Mastermans fremgangsmåde er her simulationer. De mest elementære øvelser er baseret på et undervisningsmateriale som vi ikke kender i Danmark. Men det næste skridt vil vi kunne praktisere. Det drejer sig om at lade eleverne producere deres egen nyhedsudsendelse. Reglerne er at klassen deles op i grupper på 7-10, der får en time til at forberede en 10 minutters "live" nyhedsudsendelse. Den skal baseres på et nyhedsmateriale som foreligger ved arbejdets start, og materiale som læreren giver holdet i løbet af produktionstiden.

Denne undervisning kræver god forberedelse fra lærerens side, fordi man skal have et ordentligt nyhedsstof at give eleverne. Masterman foreslår at man bruger de lokale tv-nyheder - det kan det jo indtil videre knibe med her i landet - kombineret med nyheder fra lokalpressen, som tv ikke har brugt, og så supplerer med de seneste nyheder fra radioens timenyheder. Hvad lærer eleverne så om fjernsyn gennem dette arbejde? Som det første nævnes at eleverne får et afmystificeret forhold til nyhedsudsendelserne, og ellers er hovedgevinsterne at eleverne opdager at det subjektive er indbygget som en uundgåelig del af arbejdet og at selektionen er uundgåelig. Desuden kommer eleverne automatisk til at arbejde med størrelser som nyhedsværdier, materialeafhængighed, redigeringsprincipper, formkonventioner, kontekst-effekt, deadline-effekt og tv-koder.

Naturligvis kan man også gå direkte til analyse af nyhedsudsendelser. Det er jo det der er det almindeligste og mest overkommelige. Her giver Mastermans grundlæggende øvelser allerede meget, men derudover henviser han til andres behandling af en række begreber som peger specielt mod nyhedsbehandling. Det drejer sig igen om nyhedsværdier, med en lang række underbegreber, objektivitetsproblemet, nyheder som underholdning, nyhederne som gen-

skaber af orden og endelig om visuelle koder.

Fodbold

Len Masterman benytter et helt kapitel på at beskrive mulighederne der ligger i at arbejde med fodboldudsendelser. Arbejdet med fodbold-tv har måske flere muligheder i sig i England end i Danmark. Det skyldes ikke mindst den store kommercielle interesse som især kommer til udtryk i de reklameprægede tv-kanaler. Men der er vi jo også ved at komme godt med i Danmark, og naturligvis vil VM- og EM-fodbold med dansk deltagelse også være en godbid for dansk medieundervisning. Kapitlet bygger i høj grad på en afhandling udgivet af The British Film Institute: "Football on Television", der er en undersøgelse af fodbold-VM i 1974.

Indfaldsvinklerne til arbejdet kan bl.a. ligge i den skrevne presses - i England radio- og tv-magasiner - foromtale af store begivenheder. TV's introduktionssekvenser er velegnede til analyse. Her kan man uden videre parallellisere til DR's repetitioner af det danske landsholds kampe. Blandt de størrelser som undervisningen kan behandle er kulturelle koder, fx de nationalistiske, stereotypiseringen af hold og spillere og vægtningen af målscoring og stjerne-spillere. Allerede for år tilbage synes der at være en udvikling i retning af at mediet og mediets folk er væsentligere end spillet og spillerne. Et karakteristisk træk er at træneren i stadig højere grad bliver en hovedperson. Altsammen træk der også lader sig iagttage i den danske tv- (og øvrige medie) dækning af fodboldlandsholdets bedrifter.

Der findes interessante undersøgelser af den billedmæssige formidling af fodboldkampe. De viser at forskellige kampe bliver transmitteret forskelligt. Det sidste mener Masterman dog er for svært at arbejde med på skoleniveau. Det vil kræve for stor tålmodighed i sammenlignende analyser.

For en ordens skyld skal det nævnes at Masterman godt ved at ikke alle interesserer sig lige meget for fodbold. Til dem har han så et andet undervisningsprogram, der kører samtidig med fodboldprogrammet. Men fodbolden er vigtig. Den trækker drengene ind!

Bredde

Fodbold kapitlet er et godt eksempel på Mastermans usnoppede tilgang til mediet, og i bogen kommer han da også hele fjernsynsmediet igennem.

I et afslutningskapitel giver han ideer og eksempler på en lang række områder som er vigtige, men altså må nøjes med mindre end et kapitel hver. Det gælder fx interviews, hvor der både lægges op til elevernes egen brug af interviews og til analyse af tv-interviews. Igen anbefaler han at skrue lyden væk på et par interviews for at opøve opmærksomheden over for hele iscenesættelsen omkring forskellige typer af interviews.

Dokumentar-tv er naturligvis også en vigtig genre. En forberedende øvelse kan her være at kombinere forskellige reportagefotos med forskellige undertekster og overskrifter. Iøvrigt anbefaler Masterman at man ikke altid analyserer tingene sønder og sammen. En bedre idé kan det være simpelthen at se et antal gode dokumentarprogrammer sammen for at få et fælles oplevelsesstof. Bare vi dog turde tage os tid til det i Danmark! Lærere og elever bør have oplevelser sammen, og et af vores problemer med elevernes mediebrug er jo at de ikke altid forstår at benytte de moderne medier, når de er mest værdifulde.

Endelig skal det nævnes at Masterman også giver ideer til undervisning i underholdningsprogrammer Fra Erling-Bundgård-typen til Jarl-Friis-Mikkelsen-typen, og oplysende udsendelser fra quiz-programmer a la Otto Leisner til Piet van Deurs.

Lad os komme igang

Hvis en af grundene til medieundervisningens lidt miserable tilstand skulle være at lærerne ikke kan finde ud af hvad de skal gøre, er hjælpen altså ved hånden: Gå til Len Masterman. Her er viden, ideer og pædagogik at hente.